

UNIwersytet
Warszawski

UNIwersytet Warszawski
Wydział Nauk Ekonomicznych

dr hab. Jan Hagemeyer, prof. ucz.

Warszawa, 03/06/2021

Wydział Nauk Ekonomicznych

Uniwersytet Warszawski

ul. Długa 44/50

00-241 Warszawa

RECENZJA

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska p. Agnieszki Matulskiej-Bachury zatytułowana "Outsourcing usług a produktywność przedsiębiorstw" i napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Jakuba Growca, a której promotorem pomocniczym był dr Michał Gradzewicz. Recenzja została przygotowana przeze mnie na prośbę dr. hab. Bogumiła Kamińskiego, prof. SGH, Przewodniczącego Rady Naukowej dyscypliny ekonomia i finanse (pismo z dnia 26 lutego 2021 r., odwołujące się do uchwały Rady Naukowej dyscypliny ekonomia i finanse SGH nr 132 z dnia 17 lutego 2021 r.)

Przesłana rozprawa ma następującą strukturę. Poza wprowadzeniem, składa się ona z pięciu rozdziałów, w tym podsumowania. Poszczególne rozdziały są wyraźnie powiązane tematycznie. Do samej struktury nie mam wyraźnych zastrzeżeń. Rozprawa jest dość obszerna. Zasadnicza treść wraz z bibliografią liczy ponad 130 stron. Kolejne dobre kilkadziesiąt stron stanowią aneksy zawierające dodatkowe wykresy, tabele, szczegóły klasyfikacji sektorowych itp.

Celem pracy wg autorki jest „ustalenie zależności pomiędzy outsourcingiem usług, w tym w szczególności usług biznesowych, a produktywnością przedsiębiorstw w Polsce”. O ile temat ten znalazł już odzwierciedlenie w obszernej literaturze światowej, w literaturze krajowej przedstawione badanie można traktować jako oryginalne i nowatorskie. Oczywiście, nie bez znaczenia jest tutaj fakt, że autorka korzysta z danych jednostkowych, które nie są publicznie dostępne, co czyni to pracę dodatkowo ciekawą, ponieważ poza weryfikacją głównych hipotez badawczych dostarcza ona również dość szczegółowej ogólnej wiedzy na temat outsourcingu usług w Polsce.

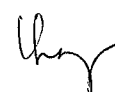
Autorka stawia następującą główną hipotezę badawczą „Outsourcing usług przyczynia się do zwiększenia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstw w zróżnicowanym stopniu, uzależnionym od wielkości tych przedsiębiorstw oraz rodzaju nabywanych usług”. Autorka formułuje również szereg hipotez pomocniczych, które odnoszą się do i) relacji wielkości outsourcingu i poziomu całkowitej produktywności czynników produkcji (TFP), ii) większego wpływu outsourcingu na TFP w przedsiębiorstwach mniejszych, iii) większego wpływu na TFP outsourcingu usług pomocniczych w stosunku do outsourcingu usług kluczowych, iv) większego wpływu na TFP outsourcingu do przedsiębiorstw zagranicznych niż krajowych oraz v) większego wpływu na TFP wzrostu zakupu usług związanych z obsługą działalności gospodarczej niż wzrostu zakupów usług obcych ogółem. Tak

szeroki i wielowymiarowy zestaw wstępnych hipotez sugeruje dużą złożoność problemu badawczego. Jak się również okaże w kolejnych częściach pracy, wyniki wynikające z analiz empirycznych będą również dość złożone i często trudne w interpretacji.

Praca zawiera niezwykle szczegółowy opis procesu badawczego. I tak w rozdziale pierwszym nakreślono cele pracy badawczej i jej hipotezy a także zakres podmiotowy pracy, z którego wynika że analiza dotyczy przedsiębiorstw we właściwie wszystkich sekcjach gospodarki narodowej z wyjątkiem rolnictwa i górnictwa, oraz przedsiębiorstw z sektora finansowego oraz części usług nierynkowych. W rozdziale tym pokrótce nakreślono również źródła danych jednostkowych oraz okres badania (2010-2015). Ten wstępny rozdział zawiera również deskryptywną analizę danych dotyczącą wykorzystania usług obcych w poszczególnych sekcjach gospodarki. O ile analiza ta dostarcza pewnego obrazu znaczenia analizowanego problemu, to wydaje się, że na tym etapie pracy przedstawia ona zbyt wiele szczegółów i zbyt wiele miejsca poświęcono na bardzo szczegółowe międzysektorowe porównania. Ta nieco nadmierna szczegółowość i przywiązanie do liczbowego dokumentowania każdego najdrobniejszego elementu badań będzie niestety utrudniać lekturę pracy również w dalszych rozdziałach. W mojej opinii, w pracy zbyt wiele jest suchego opisu danych i wyników, a zbyt mało miejsca poświęcono ich interpretacji oraz, przede wszystkim, dyskusji nad ich źródłem i relacją do wyników literatury teoretycznej i empirycznej.

W rozdziale drugim podjęto próbę streszczenia osiągnięć literatury przedmiotu. Znaczną część tego rozdziału poświęcono rozważaniom definicji outsourcingu, gdzie w oczywisty sposób skoncentrowano się na źródłach z pogranicza zarządzania i ekonomii. Dalsze części tego rozdziału poświęcone są najnowszym osiągnięciom w dziedzinie szacunku TFP przy pomocy metod rozwiązujących problemy endogeniczności wyboru czynników produkcji względem poziomu produktywności (Levinsohn-Petrin, ACF). Rozdział zawiera również przegląd literatury empirycznej poświęcony relacji TFP i outsourcingu. O ile sam rozdział zawiera ciekawy wybór prac i jest niewątpliwie wartościowy, to nie jest jednak dla mnie w pełni jasne, dlaczego autorka tak szczegółowo opisuje każde badanie, łącznie z przytaczaniem szacowanych równań przy pomocy metod, które później nie są wykorzystywane w pracy a także prezentowaniem całych tabel z wynikami regresji pochodzących z cytowanych prac, a jednocześnie brakuje w tym rozdziale wyraźnej syntezy. Co jednak stanowi mankament tej pracy, to zdecydowanie niewielki jej ładunek teoretyczny, tzn. poza dość ogólnymi opisami wniosków z literatury, nie ma wyraźnej próby zbudowania choćby prostego modelu ekonomicznego decyzji przedsiębiorstwa, który mógłby motywować szacowane później badania empiryczne.

W rozdziale trzecim zaprezentowano proces estymacji produktywności przedsiębiorstw oraz wyniki tej estymacji. Dokumentacja procesu estymacji przeprowadzona jest bardzo sumiennie i zawiera m.in. rozważania nad konstrukcją poszczególnych zmiennych (np. szacunku wartości dodanej na podstawie rachunku kosztów i przychodów przedsiębiorstw). Rozdział ten zawiera również analizy rozkładów poszczególnych zmiennych kontrolnych (część z tych rozważań mogłaby znaleźć się w Aneksie) oraz wyniki estymacji. Szacunki TFP wykonano poprawnie. Natomiast z merytorycznego punktu widzenia w rozdziale tym brakuje dyskusji na temat tego czy poprawnym jest szacunek jednakowej funkcji produkcji dla wszystkich sektorów gospodarki co wydaje się robić autorka, zamiast szacunków sektorowych. Wyniki wcześniejszych badań wskazują na mocno zróżnicowane udziały kapitału i pracy w poszczególnych sektorach, w szczególności w sektorze usług w porównaniu do sektora przetwórstwa przemysłowego, a także w samych branżach przetwórstwa. Wprawdzie

tracimy wtedy możliwość porównania poziomów TFP między sektorami (rys. 13), ale prowadzonych później regresjach i tak skupiono się jedynie na zmienności *within*, więc nie rodzi to problemu.

W rozdziale czwartym przedstawiono proces estymacji oraz wyniki badania relacji między TFP a outsourcingiem usług obcych. Autorka używa tutaj metod podobnych do tych zawartych w badaniu Bernarda i Jensena (1999) i późniejszych, gdzie poziom TFP wyjaśnianych jest charakterystykami przedsiębiorstw. Wśród korelatów TFP znalazły się udział pracy w wartości dodanej, udział eksportu w przychodach, forma własności, klasa wielkości przedsiębiorstwa oraz sektor działalności. Główną zmienną będącą w polu zainteresowania autorki jest udział usług obcych. Wyniki tych podstawowych regresji wskazują na ujemną relację między TFP a udziałem usług obcych. Z kolei nieliniowa wersja modelu wskazuje na u-kształtną relację między poziomem TFP, a udziałem usług obcych, co jest również potwierdzone w ramach szacunków modeli nieparametrycznych. Dalsze analizy przeprowadzono w oparciu o dane, w których w bardziej szczegółowy sposób można było określić charakter współpracy w ramach outsourcingu (np. zakupy w ramach grupy przedsiębiorstw czy zakupy „na zewnątrz”), co ma m.in. na celu weryfikację szczegółowych hipotez postawionych w pracy. Wyniki te wskazują na jeszcze bardziej skomplikowany charakter relacji między outsourcingiem a TFP. Wyniki wydają się wskazywać, że znacząco dodatni wpływ outsourcingu na poziom TFP widoczny jest jedynie po przekroczeniu pewnego minimalnego jego poziomu.

Rozdział piąty podsumowujący pracę ma nieco niestandardowy charakter. Jest on w pewnym sensie *executive summary* całej pracy. Z punktu widzenia czytelnika ten zabieg jest jednak pożądany, ze względu na wspomnianą ogromną szczegółowość wcześniejszych rozdziałów, których lektura może być nieco nużąca. Tym samym rozdział ten porządkuje ogrom wyników przedstawionych w pracy i odnosi się do postawionych w niej hipotez. Okazuje się, że żadna z postawionych nie została w pełni potwierdzona, a w zasadzie większość została odrzucona. Autorka proponuje dla każdej z nich wersję alternatywną, zgodną z prawidłowościami odnalezionymi w danych.

Rozdział piąty zawiera również dyskusję wychodzącą poza analizę wyników pracy. Rozważano tutaj m.in. dostępne dane wejściowe i ich alternatywy oraz kwestię samego pomiaru outsourcingu. Ponadto, rozdział ten zawiera również analizę implikacji badania dla systemu statystyki publicznej, co jest niewątpliwie ważną częścią z punktu widzenia kariery zawodowej autorki. Co również ważne, rozdział ten syntetycznie analizuje wkład pracy do rozwoju wiedzy.

Analizując przeprowadzone przez autorkę niewątpliwie wartościowe badanie empiryczne, mam również kilka uwag natury koncepcyjnej, które autorka mogłaby rozważyć, jeśli chciałaby kontynuować pracę nad tematem lub myśleć nad publikacją badania w czasopiśmie naukowym. Po pierwsze, jak wcześniej napisałem, warto byłoby zastanowić się nad rozszerzeniem części konceptualnej o próbę budowy modelu teoretycznego decyzji o outsourcingu. Ma to spore znaczenie dla szacunku samych przeprowadzonych przez autorkę regresji. Podam przykład: jeżeli outsourcing wiąże się z poniesieniem jakiegoś kosztu stałego, to podobnie jak w modelach decyzji eksportowej, będzie działał mechanizm samoselekcji, tzn. firmy bardziej efektywne będą decydowały się na outsourcing (tego typu mechanizm można znaleźć np. w podobnych procesach offshoringu, zob. np. artykuł Antrasa i Helpmana, 2008). Oznacza to, że outsourcing jest endogeniczny względem TFP, co z kolei wymagałoby dopasowania procesu estymacji (nie mówiąc już o tym, że mamy również całkiem pokazną literaturę mówiącą o endogeniczności eksportu względem TFP, a eksport również jest zmienną objaśniającą w modelu autorki). Druga sprawa to to, czy faktycznie sam fakt korzystania z usług obcych powinien prowadzić do wzrostu TFP. Może powinniśmy skupić się na decyzji o

outsourcingu, czyli momentu w którym firma wyłącza część swoich procesów i przenosi ją na zewnątrz. Można byłoby podjąć próbę identyfikacji epizodów outsourcingu i dokonać *event study* w typie *difference-in-differences* czy podobnych. Ostatnia uwaga dotyczy modeli nieparametrycznych. Nie jest dla mnie jasne, czy z danych użytych do ich estymacji pozbyto się zmienności typu *between* (efekty stałe na poziomie firmy). Bo w zasadzie nie interesują nas porównania pomiędzy firmami a „ruchy” w ramach firm. Jednocześnie, jeśli praca miałaby być podstawą artykułu naukowego, więcej miejsca należałoby poświęcić interpretacji i ekonomicznej dyskusji wyników.

Powyższe uwagi nie zmieniają mojej ogólnie pozytywnej oceny pracy p. Agnieszki Matulskiej-Bachury. Jest to praca ambitna, w której wykorzystano zaawansowane narzędzia oraz unikalny zbiór danych, dotycząca aktualnego problemu z dziedziny ekonomiki przedsiębiorstw. Zaprezentowane w niej badania wskazują na znaczną wiedzę i umiejętności autorki. Podsumowując, stwierdzam, że rozprawa doktorska p. Agnieszki Matulskiej-Bachury zatytułowana „Outsourcing usług a produktywność przedsiębiorstw” spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim wynikające z art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 Nr 65 poz. 595, z późn. zm.). Problem naukowy jest w wystarczającym stopniu oryginalny, a Doktorantka posiada wiedzę teoretyczną w dyscyplinie ekonomia i dowiodła umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wnoszę o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Wamaga, 3/01/2021
Jan Kąkol